

Grunnforhold

risikoovergang og vurderingstemaet for vesentlighetsterskelen

Johnny Johansen
Johan Helgø
Mads Fuglesang

Innledning

Hvorfor er dette temaet interessant?

Opplegget for foredraget

Ulike typer risiko knyttet til grunnforhold

Fjellet ligger på et annet nivå enn forventet

- Rt 2009 s. 160 Innvik kraftverk

Massene har en annen beskaffenhet enn forutsatt

- Løsmasser der en forventet fjell (Rt 2005 s. 788 Oslofjord)
- Fjell der en forventet løsmasser
- Massene har andre egenskaper enn forutsatt, f.eks. borbarhet

Forurensede masser

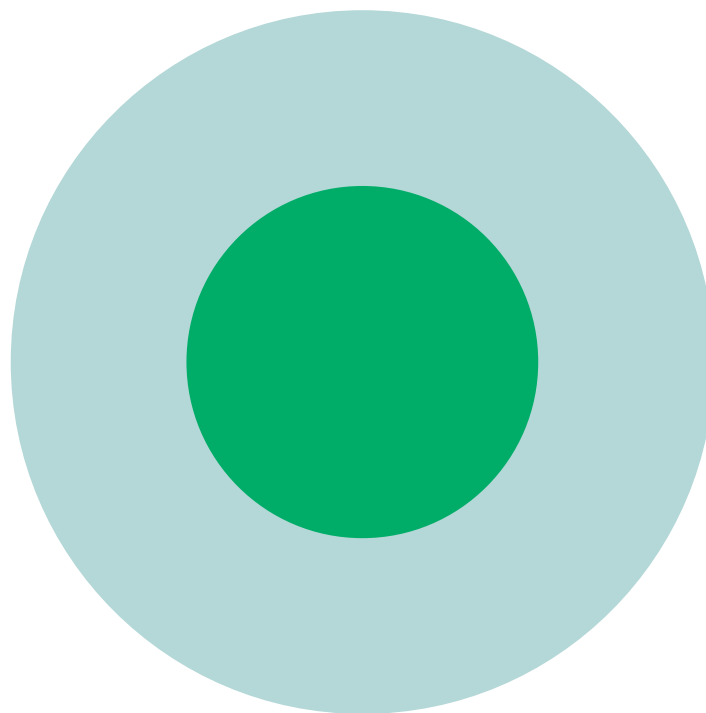
Uventede installasjoner/gjenstander

Hovedregelen for risikofordelingen

- Entreprenøren har risikoen for det han hadde «*grunn til å regne med*»
- Byggherren har risikoen for det entreprenøren ikke hadde «*grunn til å regne med*»

 Forhold E hadde grunn til å regne med

 Forhold E ikke hadde grunn til å regne med

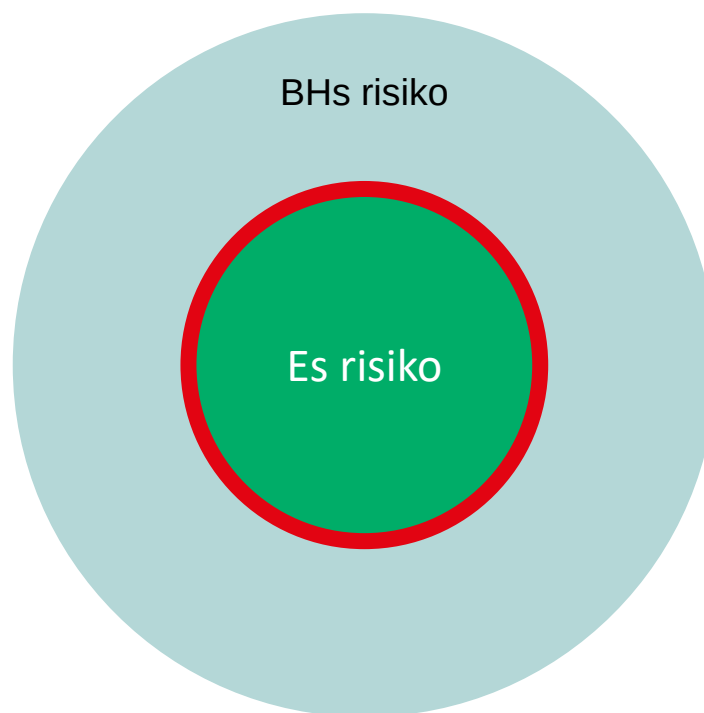
Hovedregelen for risikofordelingen

- Entreprenøren har risikoen for det han hadde «grunn til å regne med»
- Byggherren har risikoen for det entreprenøren ikke hadde «grunn til å regne med»

 Forhold E hadde grunn til å regne med

 Forhold E **ikke** hadde grunn til å regne med

 Entreprenørens risiko

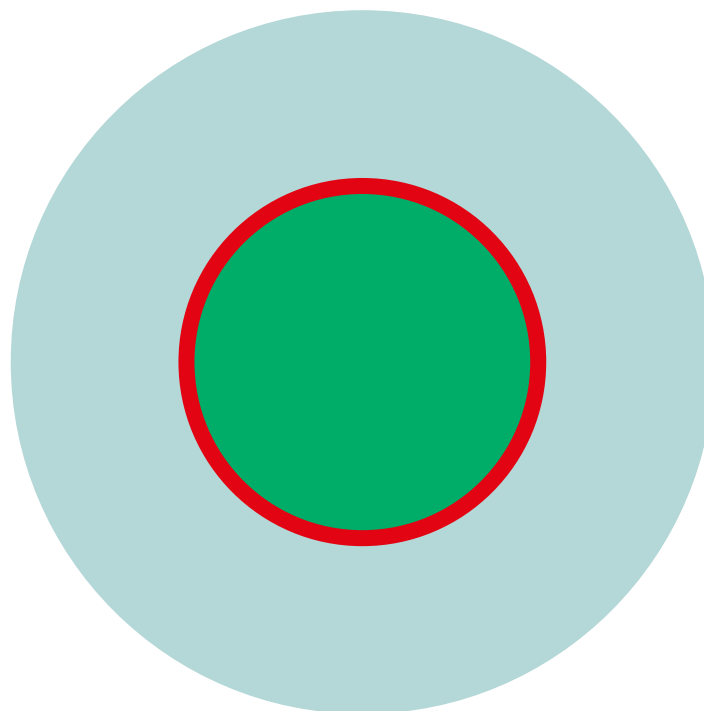

Overføring av risiko fra byggherre til entreprenør

 Forhold E hadde grunn til å regne med

 Forhold E **ikke** hadde grunn til å regne med

 Entreprenørens risiko

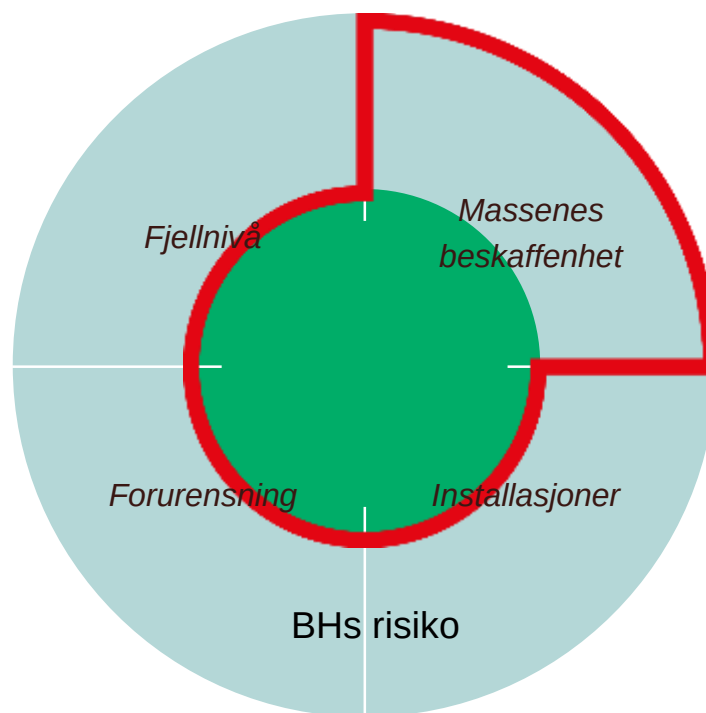

Delvis overføring av risiko fra byggherre til entreprenør

 Forhold E hadde grunn til å regne med

 Forhold E ikke hadde grunn til å regne med

 Entreprenørens risiko

Vesentlighetsterskelen

Begrensningen i NS 8407 punkt 23.2 - "vesentlighetsterskelen"

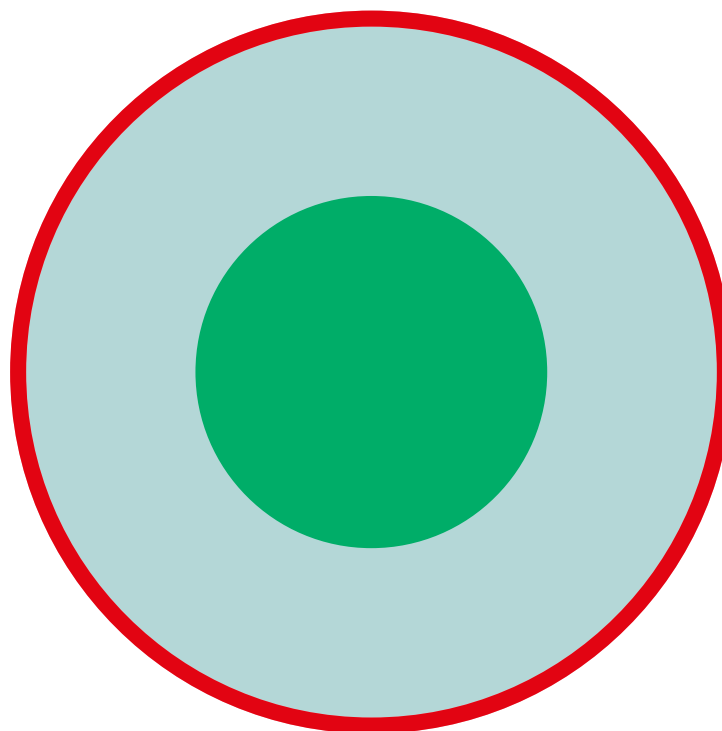
23.2 Avtalt plassering av risikoen for forhold ved grunnen

Dersom det er avtalt at totalentreprenøren har risikoen for forhold ved grunnen, kan totalentreprenøren likevel påberope seg at forholdene avviker vesentlig fra det totalentreprenøren hadde grunn til å regne med basert på reglene i 23.1.

Slik avtale fritar ikke byggherren for risiko nevnt i 23.1 siste ledd.

Vesentlighetsterskelen

- Forhold TE hadde grunn til å regne med
- Forhold TE ikke hadde grunn til å regne med
- Entreprenørens risiko

Nærmere om overføring av risiko

Overføring av risiko – kort om «hovedregelen», 23.1

- Kort om hovedregelen, 23.1 (23.2 bygger på 23.1)

« 23.1 Byggherrens risiko for uforutsette forhold ved grunnen

(1) Byggherren har risikoen for forhold ved grunnen dersom de avviker fra det totalentreprenøren hadde grunn til å regne med ved utarbeidelsen av tilbudet.

(2) Totalentreprenøren skal:

- a) Gjennomføre en aktsom besiktigelse av byggeområdet og dets omgivelser,*
- b) Innhente foreliggende opplysninger om forhold ved grunnen, som for eksempel forurensninger, geologiske og geotekniske forhold ved kontakt med offentlige etater, i den grad slike opplysninger ikke er fremlagt av byggherren, og*
- c) Innhente opplysninger om kabler og rør ved kontakt med offentlige etater og andre det er nærliggende å kontakte om dette, i den grad slike opplysninger ikke er fremlagt av byggherren.*

Overføring av risiko – Først litt om «hovedregelen», 23.1

(3) Byggherren plikter i tilbuds- eller konkurransegrunnlaget å opplyse om forhold ved grunnen, byggeområdet og dets omgivelser som han kjente eller måtte kjenne til, og som det var nærliggende å anta at totalentreprenøren hadde interesse av å få.

(4) Alle foreliggende opplysninger i saken skal tas i betraktning ved avgjørelsen av hva totalentreprenøren hadde grunn til å regne med. Det samme gjelder forhold nevnt i annet ledd, selv om totalentreprenøren ikke har oppfylt sin plikt etter denne bestemmelsen.

(5) Byggherren svarer for de opplysninger om forhold ved grunnen, byggeområdet og dets omgivelser som han har gitt i forbindelse med kontraktsinngåelsen.

(6) Dersom byggherren gir uriktige, mangelfulle eller ufullstendige opplysninger, jf. tredje ledd, har han risikoen for konsekvensene av dette, med mindre man kan gå ut fra at dette ikke har virket inn på tilbudet. Det samme gjelder for riktigheten av opplysninger innhentet etter annet ledd bokstav b og c.»

Overføring av risiko – kort om «hovedregelen», 23.1

Oppsummering:

- Bestemmelsen fastslår at det er BH som har risiko for forhold ved grunnen, men kun i den utstrekning grunnforholdene avviker fra det TE «*hadde grunn til å regne med*».
- Hvorfor?
 - BH eier grunnen
 - BH må være forberedt på å betale det som grunnarbeidene koster
 - Prosjekteringen skal ta utgangspunkt i det man kan regne med
 - Et rimelig utgangspunkt
- (2) Påligger TE undersøkelsesplikt:
 - a) Gjennomføre en aktsom besiktelse
 - b) Innhente info om grunnen fra off. myndigheter, f.eks. for forurensing (om ikke BH har gjort det)
 - c) Innhente info om kabler og grøfter fra off. myndigheter (om ikke BH har gjort det)

Overføring av risiko – kort om «hovedregelen», 23.1

(3) BH er forpliktet til å opplyse om forhold ved grunnen av betydning, ref. 23.1, tredje ledd

- «kjente eller måtte kjenne til» - likestilt med det BH kjente til
- f.eks. spesielle ledninger eller rør i grunnen

(4) «Alle foreliggende opplysninger» skal tas i betraktning, 23.1, fjerde ledd

- Hva TE positivt visste på grunnlag av undersøkelser iht. 23.1, andre ledd og forøvrig.
- Hvis ikke TE har undersøkt - de forhold TE hadde avdekket om TE hadde undersøkt og oppfylt 23.1, andre ledd

Overføring av risiko – kort om «hovedregelen», 23.1

(5) BH svarer for de opplysningene han faktisk gir

- BH oppgir f.eks. at det er fjellgrunn med kun noe overliggende masser, og at det kan støpes rett på fjellgrunn Om uriktig; vederlagsjustering og/eller fristforlengelse
- RT. 2009, s. 160: BH ansvarlig for uriktige opplysninger om grunnen

(6) BH er ansvarlig for uriktig, mangelfulle eller ufullstendige opplysninger

- Med mindre det ikke har virket inn på tilbudet
- Hva dersom både BH og TE har forsømt seg?
- BH også ansvarlig for riktigheten av opplysninger innhentet jfr. 23.1, andre ledd b og c

Overføring av risiko, 23.2 – avtalt plassering av risiko – begrunnelse

23.2

«23.2 Avtalt plassering av risikoen for forhold ved grunnen

Dersom det er avtalt at totalentreprenøren har risikoen for forhold ved grunnen, kan totalentreprenøren likevel påberope seg at forholdene avviker vesentlig fra det totalentreprenøren hadde grunn til å regne med basert på reglene i 23.1.

Slik avtale fritar ikke byggherren for risiko nevnt i 23.1 siste ledd.»

- I praksis hender det at partene regulerer risikoen for forholdene i grunnen. TE får større risiko enn det som følger av 23.1. Da kommer 23.2 til anvendelse. Absolutt grense for hvor langt partene kan gå i å overføre risikoen for grunnforholdene.
- Begrunnelse for absolutt grense:
 - I utgangspunktet en balansert kontraktsstandard
 - Et sted går grensen for hva som er rimelig

Overføring av risiko, 23.2 – nærmere om avtalen

- Ikke sjeldent uklarheter knyttet til rekkevidden og betydningen av klausulen om risikooverføring.
- Eksempel 1:
 - Vegutbygging Vestlandet, Etne kommune. Kontraktens tekst vedr. grunnforholdene:
 - «...de geologiske rapportene skal gi entreprenøren grunnlag for egne vurderinger av grunnforholdenes betydning for entreprenørens arbeide»
 - «.. entreprenøren har det fulle ansvaret for eventuelle mangler i forhold til de opplysninger som er gitt i konkurransegrunnlaget vedrørende masseberegning, grunnforholdene osv.»
- Utover dette sto det ikke noe i avtalen om risiko for grunnforhold eller henvisning til 23.2
- I hvilken grad ble risikoen for grunnforholdene overført til TE?

Overføring av risiko, 23.2 – nærmere om avtalen

- Eksempel 2:
 - Utbygging i Stavanger:
 - «3.2/24.2.1 Totalentreprenørens prosjekteringsansvar og samarbeid under prosjekteringen
 - *Totalentreprenøren har overtatt og godkjent alt tegningsmaterieil og prosjekteringsgrunnlag utarbeidet av Byggherren, og forestår all videre prosjektering. Totalentreprenøren har kontrollert den mottatte dokumentasjon og overtar risikoen for feil eller eventuell motstrid i denne. Det er således avtalt at Totalentreprenøren skal overta risikoen for alle løsninger og annen prosjektering som er utarbeidet av Byggherren og har risikoen som om han hadde prosjektert eller valgt løsningene selv, jfr. NS 8407 pkt. 24.2.1. NS 8407 pkt. 24.1 fravikes således. For øvrig gjelder NS 8407 pkt. 24.2.1 andre og tredje ledd.»*
 - BH og TE innhentet grunnundersøkelse sammen
 - BH anførte at risikoen for grunnforholdene ble overført til TE. Er vel mer en vurdering iht. 23.1

Overføring av risiko, 23.2 – nærmere om avtalen

- Tolkning av klausuler om overføring av risikoen for forhold ved grunnen:
- Er det spesielle forhold knyttet til tolkningen av klausuler om overføring av risikoen for grunnen?
- Utgangspunktet er at det er de vanlige tolkningsprinsippene som kommer til anvendelse
- Protokollen for 23.2:
 - «*Dersom det avtales at totalentreprenøren skal ha risikoen for forholdene ved grunnen, anbefales det sterkt at det innhentes nødvendige grunnundersøkelser som vedlegges konkurransegrunnlaget. Dette vil gjøre entreprenøren bedre i stand til å påta seg og kalkulere risikoen.*»
 - "Anbefaler sterkt" grunnundersøkelse. TE får da mulighet til å vurdere risiko og kalkulere.

Overføring av risiko, 23.2 – nærmere om avtalen

- Har protokollen betydning for tolkningen av klausulen om risikoovergang?
- Hva dersom risikoovergang avtales uten grunnundersøkelse slik protokollen sterkt anbefaler?
- Medfører ikke ugyldighet, Giverholt m.fl. s. 356. Kun veiledende karakter
- Videre: «*Den rettslige karakteristikken av slike protokoller varierer og er ikke klar*», Kaasen, Petroleumskontrakter s. 32
- Kreves det strengere krav til klarhet enn det som er vanlig for å konstatere at risiko for forhold ved grunnen er overført til TE?

Overføring av risiko, 23,2 – nærmere om avtalen

- Det er BH som i utgangspunktet har risikoen for grunnforholdene - kreves derfor en viss grad av klarhet for å konstatere at risikoen er overført til TE
- Dersom selve klausulen er noe uklar, men;
 - i) grunnundersøkelser er gjort,
 - ii) befaring og undersøkelser er utført,
 - iii) det har vært bevissthet rundt temaet slik at TE har fått kalkulere risikoen så
- Taler for at risikoen for grunnforholdene er overført til TE

Vesentlighetskriteriet

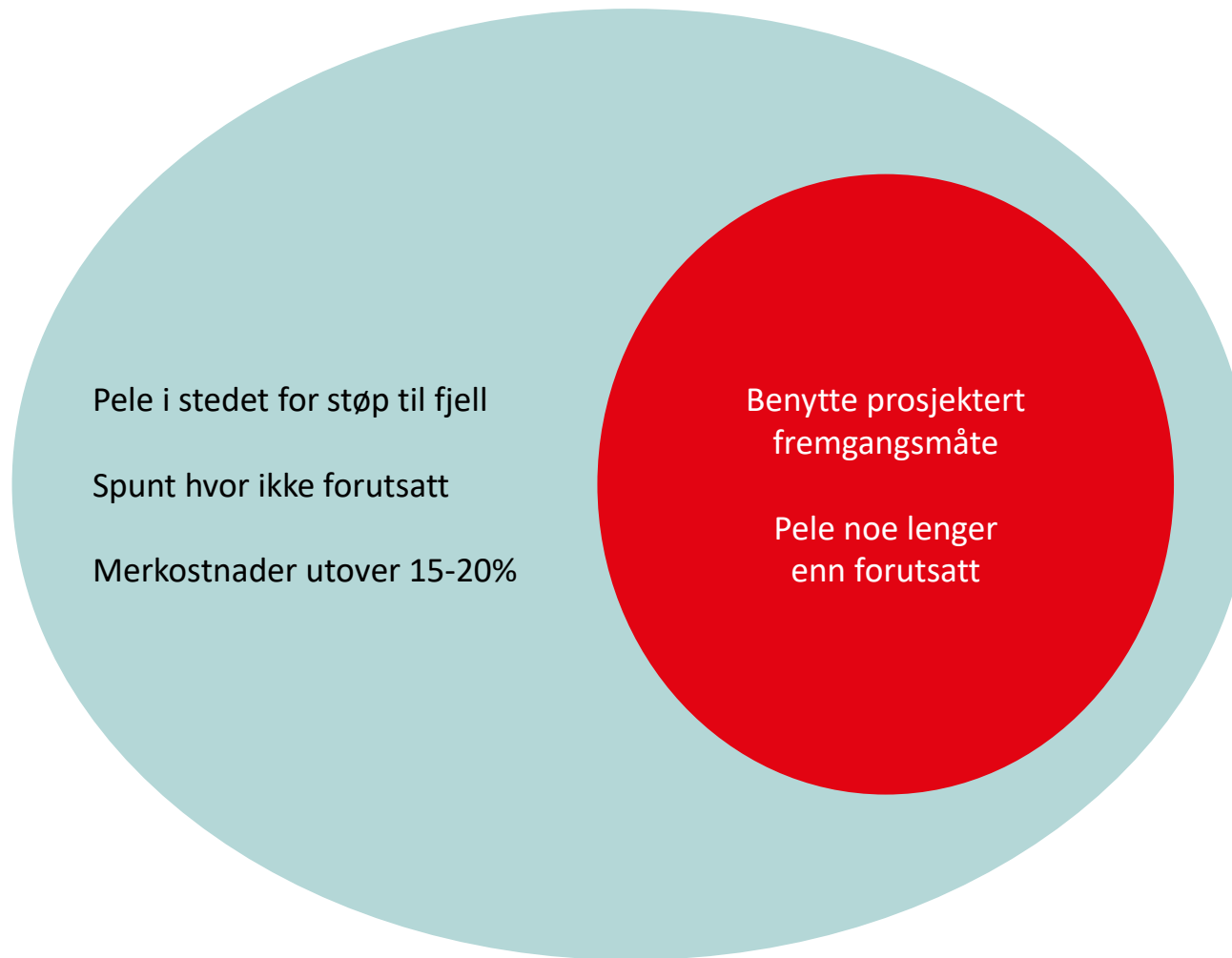
Vesentlighetskriteriet

«23.2 Avtalt plassering av risikoen for forhold ved grunnen

*Dersom det er avtalt at totalentreprenøren har risikoen for forhold ved grunnen, kan totalentreprenøren likevel påberope seg at **forholdene avviker vesentlig** fra det totalentreprenøren hadde **grunn til å regne med basert på reglene i 23.1.***

Slik avtale fritar ikke byggherren for risiko nevnt i 23.1 siste ledd.»

Giverholt mfl:

«Vanskelig å gi noen generelle synspunkter»

Overføring av risiko - vesentlighetskriteriet

- Nortvedt mfl: Vurderingen er i samsvar med læren om bristende forutsetninger, jf Salhus Flytebro dommen:

«Vår rett anerkjenner som relevant forutsetning for entreprenørens pris av situasjonen er normal i forhold til en nøktern vurdering av tilgjengelig data. En vesentlig svikt i disse forutsetningene, og dermed vesentlig svikt i grunnlaget for kalkylen gir entreprenøren en rett til justering av kontrakten»

- Momenter
 - Grunnforhold er usikre – TE har tatt seg betalt for risikoen
 - Type avvik – etter sin art innen for det man kan forvente?
 - Hvor enkelt å avdekke?
 - Kan de prosjekterte løsningene benyttes?
 - Hvor store er de økonomiske konsekvensene?

Økonomi avgjørende?

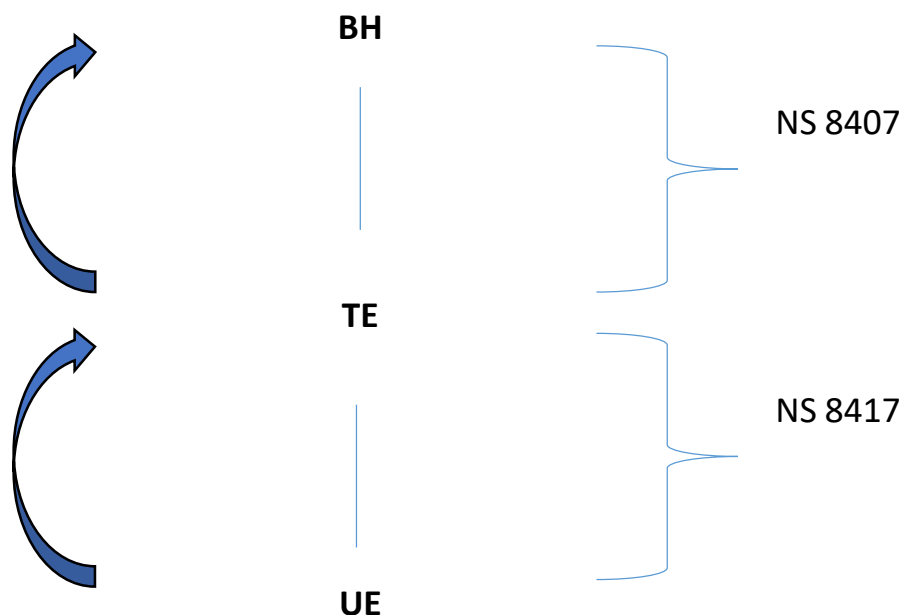
Stor vekt – hvordan måles?

Hva med løsningens risiko?

Dette bringer oss til Stordalen-saken

Partene og prosjektet

Partene

Prosjektet

- Veiprosjekt i Etne kommune
 - Omfatter 4,5 km av ny E134, i tillegg til sideveger, lokalveger, traktorveger, gang- og sykkelveger
 - 1 bru
 - 2 tuneller
 - 27 natursteinsmurer
 - Opprinnelig ment å skulle være en alminnelig utførelsesentreprise – gikk over til totalentreprise
-
- Avvikende grunnforhold flere strekninger på strekningen

BILAG 1

Lagareidfunnelen

Mot Odda

Husaleitet

Fv 39

Mur 28

Mur 16

E134

Tunnel

Fv 48

Mur 2

Mur 13

Mur 3

Mur 6

Mur 15

Mur 8

Mur 5

Mur 4

Stordalsvannet

Tunnel

Mur 18

Mur 19

Mur 24

Mur 11

Mur

Mur

Mur 12

Mur 25

Mur 23

Mur 10

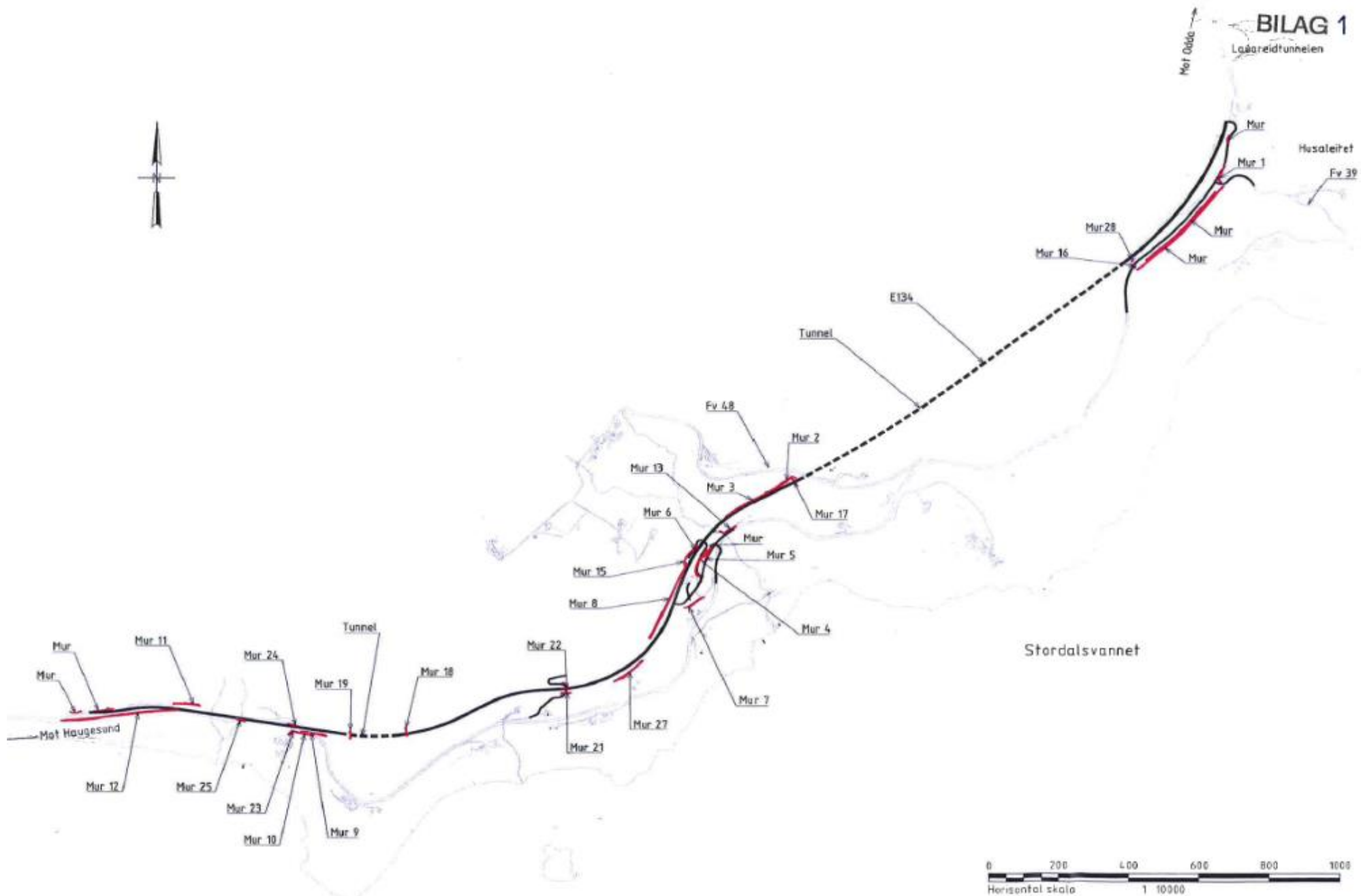
Mur 9

Mur 22

Mur 21

Mur 27

Mur 7

BILAG 1

Lagareidtunnelen

Mot Odda

Husaleitet

Fv 39

Mur 28

Mur 16

E134

Tunnel

Fv 48

Mur 2

Mur 17

Mur 5

Mur 4

Mur 7

Stordalsvannet

Mur 13

Mur

Mur 15

Mur 8

Mur 21

Mur 22

Mur 18

Mur 19

Mur 24

Mur 23

Mur 10

Mur 9

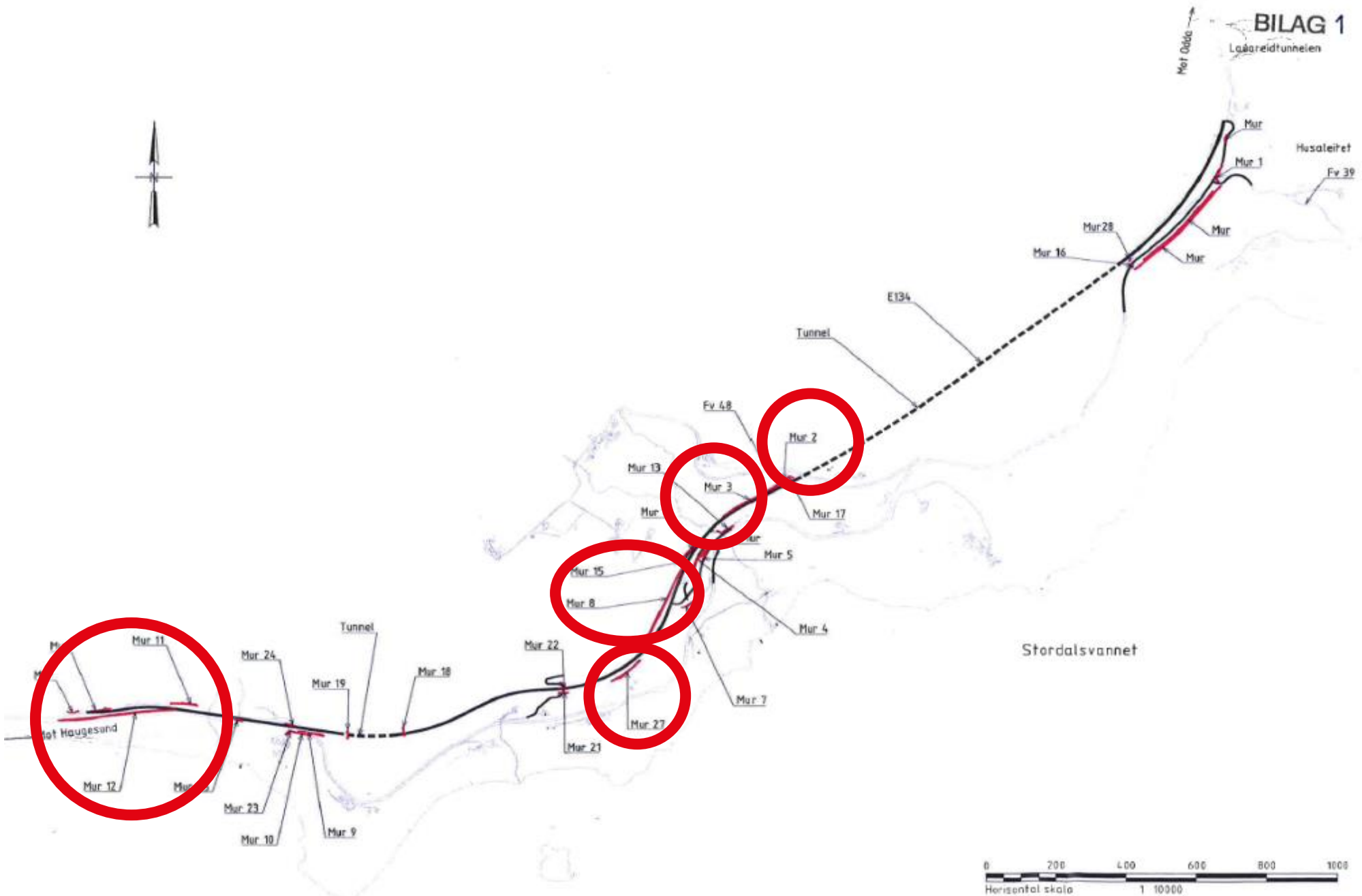
Tunnel

Mur 11

Mur 12

Mur

Mot Haugesand

Natursteinsmurer

Risikooverføringen

Det er utarbeidd fleire rapportar om geotekniske forhold langs traseen som gir informasjon om grunnforhold. Ein viser til dokumentoversikt. Tilbydar er ansvarleg for å gjera seg kjent med desse og eventuelt innhenta oppplerande opplysningar som han finn naudsynt for tilbodet.

Etter synfaringa vart det gjort ei oppsummering på Kyrping kro.

Entreprisa er totalentreprise med fixsumkontrakt der enkelte prosessar skal regulerast på mengde. Det vert vist til kontraktsbestemmelsar C3 punkt 19. Det er utarbeidd eit grundig planmateriell for prosjektet og tilbydar må sjølv gå igjennom og kvalitetssikra dette for å sikre att alt er medtatt for å levere ett komplett anlegg i samsvar med reguleringsplan. Tilbydar må sjølv kontrollere masseberekning og grunnforhold og ta risiko for disse ut over de opplysningar som er gitt i konkuransgrunnlaget. Ein presisera og att ein lyt pårekna å tilføre massar til vegbygginga då tunellstein ikkje held tilfredstillande kvalitet.

Det er ikkje krav om ytterlegare teikning eller prosjektering for innlevering av tilbod, men teikningar og prosjektering ut over dette samt asbuilte teikningar er entreprenøren sitt ansvar for å levera eit komplett anlegg.

Det presiseres att entreprenøren må ta den fulle risiko for eventuelle mangler i forhold til de opplysninger som er gitt i konkurransegrunnlaget vedrørende masseberegning, grunnforhold osv. I referat fra synfaringa på side 2 i avsnitt 3, er det skrevet «ut over de opplysninger som følger av konkurransegrunnlaget.»

Denne setningen gjelder ikke.

Risikooverføringen

- BH anførte prinsipalt at TE hadde overtatt risikoen for grunnforholdene, og TE anførte at UE hadde overtatt samme risiko etter NS 8407/8417 punkt 23.2
- BH anførte videre at grunnforholdene ikke var verre enn det TE hadde grunn til å regne med

«grunn til å regne med»

Tilbudsbefaring...

	Ansvar / frist
Orientering	
Synfaringa starta ved Lauareid der byggherren orienterte om starten på anlegget før ein gjekk ned til tunnelpåhugg for Stordalstunellen. Her vert spesielt vist til steinur nord for påhuggsområde ca profil 12050- 12140 som skal takast ned. Steinmassar antas att ein kan nytta i fylling på staden. [REDACTED] Vidare vart påhuggsområde ved på vestsida av Stordalstunellen påvist samt trasse for ny E134 vidare mot sørvest. Det er utført grunnundersøkelsar i trasse og ein kan tydeleg fylgja anleggsveg som er opparbeidd i den samanheng vidare mot Sørvest.	

«grunn til å regne med»

Geoteknisk rapport

«grunn til å regne med»

Innledning

[Redacted text]

[Redacted] har gitt fastpris på sprengning og masseflytting hvor prisen er satt på bakgrunn av den geologiske rapporten fra [Redacted] datert 15.2.2013 og egenbefaring i området.

Underveis i utsprengning av skjæringer langs nye E134 ved pel 14000 - 14250 er det møtt på berg med meget dårlig bergmassekvalitet. Berget i skjæringen er dypforvitret og stedvis tett oppsprukket basalt. Bakgrunnen for oppdraget er at entreprenøren mener at bergmassekvaliteten er betydelig dårligere enn det som kunne forventes, og at dette har medført betydelig mer sikringsarbeid, masseuttak og komplisert arbeid i høyden enn det som var forutsatt.

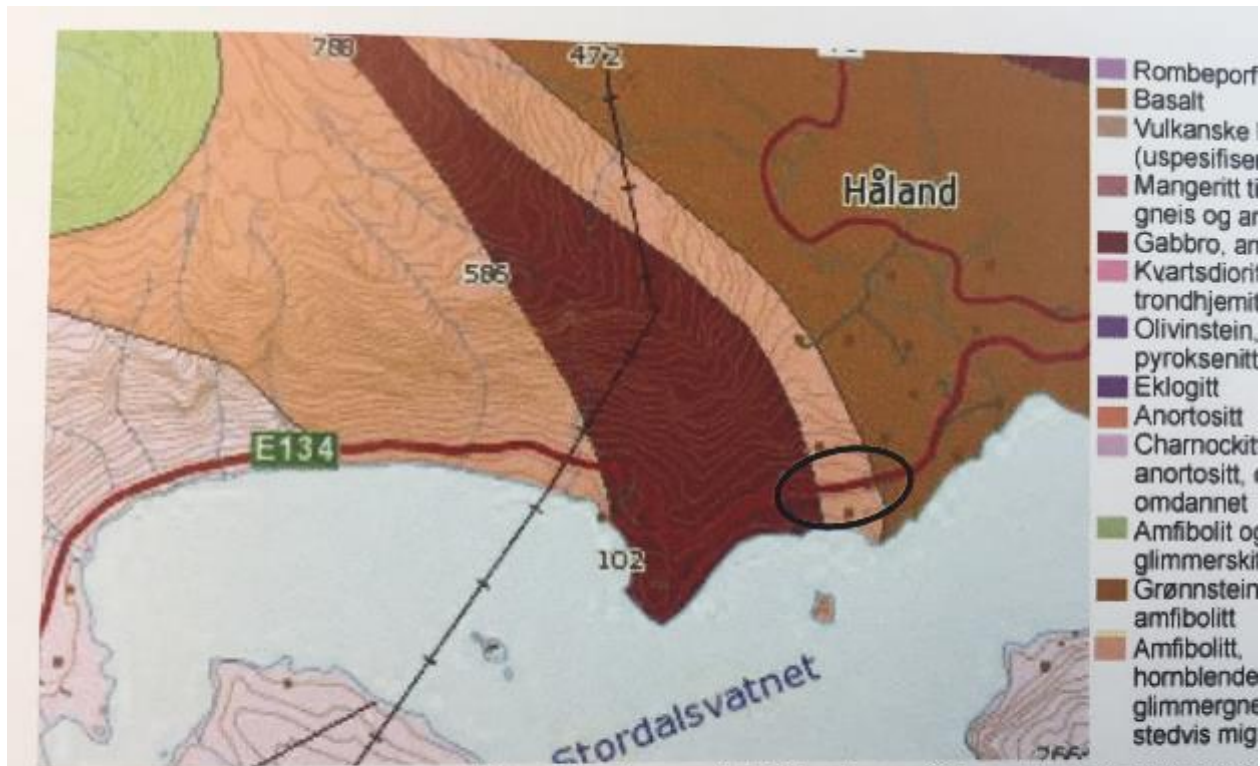
Dette notatet tar utgangspunkt i mottatt grunnlagsmateriale og egen befaring. Notatet omhandler de geologiske forholdene på stedet.

Grunnlag

[Redacted text]

- Bilder
- E134 Stordalsprosjektet geologisk rapport bergskjæringer
- Notat - E134 Stordalsprosjektet. Geologisk rapport for konkurransegrunnlag. Geologi 36040-460.

«grunn til å regne med»

Figur 1: Berggrunnskart over området skjæringen går i. Skjæringen går innenfor den sorte sirkelen

Befaring 7.10.2014

David M. Olaisen Hagen var på befaring på an

«grunn til å regne med»

Bilde 2: Bergmassekvaliteten i skjærningen på befartingsdalen.

Bergot har stedsvis vært mulig å grave ut med graver uten bruk av sprengning. Det har ikke vært mulig å etablere den 18m høye skjærningen som var planlagt på grunn av den dårlige bergmassekvaliteten. Skjærningen er nå stedsvis opp mot 55m høy. Arbeid i en slik høy skjæring er mer tidkrevende og mer komplisert anlaggsteknisk enn det som var forutsatt i en lavere skjæring, også med tanke på HMS. På grunn av den dårlige bergmassekvaliteten er bruken av nett og søylestøttert blitt mye større enn planlagt og forventet, i tillegg til at massetilskudd er stort.

«grunn til å regne med»

Forholdene som kan observeres ellers i området

Det ligger et skiferbrudd øst for Stordalstunnelen. I skiferbruddet er berget tydelig skifrig, og i noen områder tett oppsprukket. Bergarten som utvinnes/tas ut i skiferbruddet er grønnsteinskifer i følge [redacted]'s geologiske rapport for konkuranses grunnlag (Slobodinski, R. Ø. (2013)). Dette er en annen bergart enn den som påtreffes i skjæringen lenger vest, så det kunne ikke forventes at den samme bergmassekvaliteten skulle være gjeldene i den aktuelle skjæringen.

Bilde 3: Bilde av berget i skiferbruddet.

Det ble også sett på andre eksisterende skjæringer i området, samt påhuggsområder for Stordalstunnelen. Se bilde 11 – 13 i vedlegg 1.

Inntrykket fra eksisterende skjæringer i området indikerer ikke at det skulle være vanskelig å etablere en skjæring på vanlig vis i det aktuelle vurderte området.

Berggrunnen er vekslende innenfor området og ikke kartlagt i detalj. NGU's grunnkart over området er i 1:250 000.

«grunn til å regne med»

Konklusjon

■ har valgt å sette prosjektet i geoteknisk kategori 2, med enkle og oversiktlige grunnforhold som deler av begrunnelsen. Sprekkekartleggingen som er gjennomført i eksisterende skjæringer langs veien viser at berget stedvis er tett oppsprukket. Det er konkludert med at fjellet i hovedsak er moderat til lite oppsprukket. Det er advart mot kileutglidning av større blokker.

Utifra den geologiske rapporten og forholdene på berget i området som var synlig under forbefaring mener vi det ikke var mulig å forutse at bergmassekvaliteten skulle være så dårlig at det skulle vært tatt høyde for de drivetekniske vanskelighetene entreprenøren har møtt på.

Anleggsteknisk er denne jobben blitt mye mer krevende enn det en kunne forvente. Arbeid i en skjæring som er over 50m høy er mye mer utfordrende med tanke på både teknisk gjennomførbarhet og HMS.

Vi har i dette notatet kun sett på de geologiske forholdene langs skjæringen. Entreprenørens sprengnings- og sikringsopplegg er ikke vurdert, men det er ingenting som tilsier at sprengningen er gjennomført på en slik måte at det skulle ende opp med så dårlige forhold.

Vesentlighetskriteriet

- Grunnforholdene avvek fra det TE hadde grunn til å regne med – men vesentlig?
- Mur 2 – overskridelse på 15%
- Mur 3 – overskridelse på 20%
- Mur 8 – overskridelse på 15%
- Mur 12 – overskridelse på 30%
- Mur 27 – overskridelse på 30%
- Annen utførelse enn forutsatt
- Åpenbart over terskelen?
- BH:
 - Subsidiært - hvorvidt det foreligger vesentlig avvik i grunnforholdene må vurderes ut fra *"en helhetlig vurdering"*, slik at man ser hele området under ett i stedet for å vurderte ett *"isolert tilfelle"*.
 - Ikke tilstrekkelig at grunnforholdene avviker vesentlig på ett isolert sted, dersom grunnforholdene på resten av området ikke er av dårlig kvalitet.

Argumenter for helhetlig vurdering:

- Helhetlig vurdering av grunnforholdene, - veg og skjæring, murfundament eller tunnel
- Det er naturens orden at det er variasjoner i grunnforholdene. På en 4 km strekning vil man åpenbart treffe på områder med dårligere fjell.
- "uheldig" og treffer på dårlig fjell i forbindelse med særlige arbeider – ikke byggherrens risiko
- Forutsetningen for ansvar –grunnforholdene samlet avviker vesentlig fra berettigede forventninger
- Tilsvarende for de tilfeller TE har støtt på bedre grunnforhold enn forutsatt – gir ikke grunn til fradrag for byggherren
- Basert på informasjonen fremsatt i tilbudsgrunnlaget, er det ikke upåregnelig at det på et avgrenset område som det foreliggende - 6 meter av totalt 4,9 kilometer - ville kunne være behov for støping pga. dårlige grunnforhold

Argumenter for helhetlig vurdering:

- «forholdene avviker vesentlig fra det [TE] hadde grunn til å regne med basert på reglene i 23.1.»
- Vurderingen forutsetter at man vurderer helheten – “forholdene”?
- Vesentlig avvikende bergmasse på fem av 27 steder...
- Men hva ligger i «forholdene»?
- Grunnforhold i vid forstand med alle poster?
- Graving
- Spunt
- Pel
- Sikring
- Fylling
- Muring?
- Osv, osv?

Hvor går grensen?

Eller den enkelte post?
Typisk er at en post «ryker»

Argumenter for «det konkrete forhold»

- Ordlyden: «...likevel påberope seg at forholdene avviker vesentlig fra det totalentreprenøren hadde grunn til å regne med...»
 - Gir ingen pekepinn. «forholdene» – ikke konsekvensene eller omfanget av forholdene
 - Typeeksemplet er dårligere grunnforhold enn forventet på én byggeplass
 - Men for fem av 27 tørrmurer på en lengre strekning som krever selvstendige rigger, og hvor forholdene ved disse klart avviker vesentlig?
 - Forskjell mellom en veientreprise med 27 «sites» og driving av en tunell, eller en enkelt byggeplass?
 - Utraderes uansett av kostnadskonsekvensen – som blir for liten?
 - Terskelen er uansett høy
 - Hva gir den beste regel? Alltid kumulasjon av effekten eller konkret vurdering av det enkelte prosjekt?
 - Dersom grunnarbeidene var fordelt på flere UE, kan vesentlighetsterskelen være nådd for en eller flere av disse, men ikke TE

**Vesentlighetsgrensen – utslag av et
generelt prinsipp?**

Vesentlighetsgrensen – utslag av generelt prinsipp?

Rettskildebildet

- Rettspraksis
- Juridisk teori
- Reelle hensyn

Vesentlighetsgrensen – utslag av generelt prinsipp?

Hva kan tale for å anse terskelen som utslag av et generelt prinsipp?

- Interesse-synspunktet
 - Bygget/anlegget oppføres i byggherrens interesse, og da er det naturlig at byggherren bærer risikoen for forhold som vesentlig avviker fra det entreprenøren hadde grunn til å tro
 - Sandvik Entreprenørrisikoen
- Tradisjonell entrepriserett:
 - Arne Bech: *«berettiget å si at vår rett anerkjenner som en relevant forutsetning for entreprenørens pris at situasjonen er normal i forhold til en nøktern vurdering av tilgjengelige data. En vesentlig svikt i disse forutsetninger og dermed en vesentlig svikt i grunnlaget for kalkylen gir entreprenøren rett til justering av kontrakten»*

Vesentlighetsgrensen – utslag av generelt prinsipp?

Hva kan tale mot å anse terskelen som utslag av en generelt prinsipp?

- Ordlyden
- Rettspraksis
 - Rt-2003-1132 (Norrønna Fly) «Det kreves [...] svært meget for å konstatere urimelighet og sette til side avtalte vilkår i kontrakter i næring mellom profesjonelle parter, jf. eksempelvis Rt-1999-922 flertallet på side 932 og Rt-2000-806 på side 816»
 - Rt-2010-1345 (Oslo Vei) «For kontrakter mellom profesjonelle parter må det foreligge sterke grunner til å fravike det tolkningsalternativ som følger av en naturlig forståelse av ordlyden, jf Rt-2000-806, Rt-2002-1155 og Rt-2003-1132».
 - Rt-2010-1345 (Oslo Vei) «Risikoen for hvilke saltmengder som er nødvendige for å oppfylle kontraktens krav til vegstandard, er derimot i kontrakten bevisst plassert hos Oslo Vei som entreprenør. De ulovfestede regler om bristende forutsetninger gir ikke hjemmel for å omfordele denne risikoen».

Avslutning og oppsummering
